

28, 56, 103 (14); A potym fię chorzy Chrzefciáni y tám y lám z rozmaítey nędze y niewczáfów [...] tułáli/ [...] co widząc Niemcy/ ktorych przednieyfzych pobożnych było ośm Pielgrzymow z Lubká y z Bremá/ [...] wnet z żaglow okrętu íwoiego namiot vczynili [...] chorych y ránnych Chrzefcian przyjmuiąc *StryjKron* 290; *CzechEp* 10, 15, 25, 45, 46 (15); *NiemObr ktv*, 13, 167; *KochMRot* B2v; *ReszHoz* 129, 132; *ArtKanc* 19; *Calep* 804b; *GrabowSet* G2v; Ty Pánie [...] rácz potwierdzić nas/ y wízelkie ludzcie pobożne w vczynkách dobrych. *LatHar* 30, +7v, 3, 443, 506, 593; *KołakSzczęśl* B4v, C2v, C3v; A Anániafz niekatory mąż (*marg*) pobożny. (-) wedle zakonu/ máiąc świádectwo od wízytkich Zydow miefzkáiących (*marg*) w Dámáfzku. K.G. (-)/ rzekł [...] *WujNT Act* 22/12, s. 60, 193, 222, 262, *Act* 10/7 (11); *WysKaz* 6; *SarnStat* *3v, 1287; *PowodPr* 4, 22, 32 [2 r.], 33, 43 (*marg*) (10); *VotSzl* A4; Krolowie pobożni o religią nawiętíze ítáranie mieli. *SkarKazSej* 679a *marg*, 687b, 693a; *SapEpit* A4, [B2]v, B3; *SzarzRyt* A4.

W połączeniach szeregowych (22): GLowa wielga á zewfząd dobrze okrągła, znamionuie człowieka rozumne⁸⁰ dowcipne⁸⁰, y w íprawach wízytkich dobrze baczne⁸⁰, robotnego też, ítałego y pobożnego. *GlabGad* M6v, O2v, O5v, Pv; *KrowObr* 129v; *RejZwierc* 85v; *RejPos* 52v; kiedybyć przyfzło obierác krolá álbo przełożonego iákiego/ prawdá izbyś záfwdy ízukał dobrego/ poćiwego/ pobożnego/ íprawiedliwego *RejZwierc* 147v, 20v, 147v, 174v, 274; *WujJudConf* 211v, 213v; *BialKaz* C4v; *ModrzBaz* 49v; Bo być miefzánцем z Czechá/ z Słężaká/ á chociaż y z Cygáná/ ábo y Tátáryzná/ á być przedfíę cnotliwym/ pobożnym/ y wiernym: á co to komu ízkodzić może. *CzechEp* 63, 27; *ReszHoz* 137; pokoy íumnienia/ częłto íobie ten iedna/ ktery ípowiedź przed vmieiętnym/ bącznym/ pobożnym/ á dufze ludzkie [...] miłuiącym Káplánem czyni. *LatHar* 133; *PowodPr* 43; *SkarKazSej* 691b.

W przeciwstawieniach: »pobożny ... zły (*a. złościwy, a. złośliwy*) (9), niepobożny (*a. przezbożny*) (5), grzeszny« [w tym: zły *a. niepobożny* (3)] (12): Zła niewiáfá złemu człowieku będzie działem oddana/ á pobożna będzie daná temu ktery fię Páná boi. *BibRadz Eccli* 26/27, *Iob* 21 *arg*; *RejAp* 9; *KuczbKat* 60; *RejZwierc* 174v; *WujJud* 257; Síłá íełt biczów ná grzełzného: ále Pobożny człowiek będzie záfwdy w cále *KochPs* 45, 166; *CzechEp* 165 *marg*; *KołakSzczęśl* C3v; *WujNT Rom* 2 *arg*, Ccccc3v.

W formułach grzesnościowych (8): *GrzegRóżn* N; TOímyć ná krotce tych kilká mieyfć Czytelniku Láfkáwy y pobożny zebráli [...]. Abyś obaczył Fáfíz y zdráfę íprofných Anthykryfthow *GrzegŚm* [67], [67]; *BudBib* b; Zacney á Pobożney Pániey Iey Mści Pániey Dorocie Kádłubkfiey z Iedleńfká. *WisznTr* 3, 6; *WujNT przedm* 17, s. 193.

W wyjaśnieniach przenośni (3): A ták ten czárt [...] íthára fie vftáwicźnie/ áby záfwdy zágłufzał á zátłumiał to wdzięczne nafienie Pánífkie/ to íełt cnotliwy/ pobożny/ á wierny narod ludzki *RejPos* 52v; *RejZwierc* 100v; Wízákże w tym íełt nie máła poćiechá/ iz tá ízáránca nie ízkodzi trawie/ áni zielonym drzewam: to íełt/ ludziom dobrym y pobożnym/ w ktorych fię íercách zieleni y kwitnie religia y boiazń Páná Bogá *WujNT* 861.

W charakterystycznych połączeniach: pobożni(-y, -a, -e) *bracia*, *cesarz* (2), *czł(owi)ek* (*lud(zie)*) (131), *czytelnik* (5), *gospodarz*, *kapłan*, *krol* (3), *książę* (4), *mąż* (4), *monarcha*, *narod* (2), *pani* (2), *potomstwo* (2), *prostaczek*, *przełożony*, *przodek* (2), *sprawca*, *stan*, *zwirzchność*.

Wyrażenia: »pobożny chrześcijanin (a. chrystyjanin)« (12): *KuczbKat kt*; *SkarŻyw* [223]; *CzechEp* 14, 17, 50, 149, 165 *marg*; *ReszList* 149; Modlitwą do P. Iezufá/ [...] którą może pożytecznie co dzień mówić pobożny Chrześcijánin. *LatHar* 28, [+12]v, 661; *PowodPr* 80 *marg*.

»pobożny w Chrystusie« (1): A przeto ci którzy są pobożni w Chrifstufie/ cielefney fie zwierzchności nie obawiając [errata zmienia: nieobawiają] *CzechRozm* 249.

Szeregi: »pobożny i (a) bogobojny (a. bojący się Boga)« (4): *SeklWyzn* 2; Nie táyemna tho rzecz iest v pobożnych á bogoboynych ludzi/ iáko bárzo [...] póspolici ludzye przeciwko Pánu Bogu y powinności fwey grzełzą *RejPosWstaw* [41²]; *CzechRozm* A5v; [był rotmistrz] pobożny y boiący się Bogá [religiosus ac timens Deum] ze wżytkim domem śwym/ czyniący iáłmużny wielkie ludziom: á Bogu się ząwždy modlący. *WujNT Act* 10/2. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»pobożny i Bogu miły« (1): iż fie też tego domyfláli/ y twierdzić ważyli: czego Moyżefz y wżyfcy Izráelczycy pobożni y Bogu mili nigdziey nietwierdzili *CzechRozm* 74. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pobożny a (i) cnotliwy« [szyk 2:1] (3): Píołnká tá zamyka w łobyę próżbę przeciwko tym kthorzy bez przyczyny ludzi cnotliwe á pobożne w nienawiści máią *LubPs* 12v; *RejPosWstaw* 44; *HistHel* [A2]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.]

»czysty i pobożny« (1): Lutherus y Kálwinus vczą przeciw prawdziwemu kościołowi chrześcijánfkiemu/ iż lud Boży ząwłze iest grzechámi zefzpecony/ á iż nigdy czyłtym y pobożnym być nie może *ReszPrz* 88.

»dobry, (a, i) pobożny« = *bonus et pius* *Modrz* [szyk 11:1] (12): *BielŻywGlab nlb* 8; *KuczbKat* 400; fámie fie przed brácią śwą y fásiady ludźmi dobrymi á pobożnymi vgadzáli *WujJud* a3; *CzechRozm* 177v; *ModrzBaz* 64; *KochPs* 178; *ReszHoz* 128; *ReszList* 156; *WujNT przedm* 27, s. 861; *SkarKaz*) (2v, 421b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»pobożny (a. uczciwy), (a, i) poczciwy« [szyk 3:3] (6): *RejZwierc* aa2; *BialKat* 366v; iuzby ludzie pobożni á počciwi tylkoby łobyę miefzkáli iáko Anyeli fwięci w wielkiey zgodzie á w wielkiej miłosci ná ziemi/ á iáko słońce iuzby fie rozkwitłá cnotá y fprawiedliwość ich. *RejZwierc* 96, 100v, 105v; *CzechEp* 17. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»sprawiedliwy i pobożny« [szyk 2:1] (3): ktorey fkaźni [na sądzie ostatecznym] wyrok/ ofobliwą męką y wielkim vtrapieniem złym y przezbożnym ludziom będzie: pobożni zásię y fprawiedliwi/ wielką z niey zapłátę y pożytek odniołá *KuczbKat* 60; *BialKaz* Dv; *CzechEp* 165. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»pobożny a (i) święty« [szyk 3:3] (6): *RejZwierc* 175v; *WujJud Conf* 213v; *CzechRozm* 81; *SkarŻyw* 460; wżákże nie wżyfcy prześladowanie cierpiący są święci y pobożni: iáko są złoczyńce. *WujNT* 740; *SkarKazSej* 681b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»pobożny a (i) wierny« [szyk 6:5] (11): A ludzye wierni á pobożni ci zá fwięta á możną obroną iego ząwždy záchowani/ od káždey złey przygody/ będą. *LubPs* N6; *BibRadz* II 143c *marg*; *RejAp* 9; *WujJudConf* 241; *CzechRozm* 189; w nich [bałwanach] nádzieię wybáwienia [...] pokládáią: ále też y z ludzi pomárłych: á nie tylko z wiernych y pobożnych/ ktorzy wedle Bogá y Chrifstufá żyli *CzechEp* 79, 5, 14, 212, 234, 295. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»zacyjny a (i) pobożny« (5): *CzechEp* 323, 324, 325; *WisznTr* 3; iż nie mało zacnych á pobożnych ludzi nie tylko duchownego ále y świeckiego łtanu/ od kilkunaście lat pilnie nas o to próšili [...] ábyfmy wżytkę Biblią znowu ná náłz ięzyk Polłki przełóżyli. *WujNT przedm* 1. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.]

W przem (8) : to ielźcze trzebá tu będzie ludziom przed oczy wyłtáwić/ nie z łámego tylko łłowá Bożego [...] / ále też nákoniec y z niektórych łtárfznych/ pobożnieyfzych y bácźnieyfzych Rzymłkiey Kátoliki filarów *CzechEp* 27.

a) *Z metonimicznym określeniem człowieka* (7) : On [*Krystus*] ielť drogá prawdiwa [!] żywot y zbáwienie Wnim ma cel wiáry łwoiey pobożne łumnienie *GrzegRóżn* O2v; *RejAp* 9; Czego iednák nie o wżyłtkich rozumiemy/ áni rozumieć chcemy/ wiedząc to/ iż ielť wiele pobożnych y bogoboynnych łerc: ktore/ ácz też co kiedy przeciw nam mowiá y piłżá/ iednák im zá złe nie mamy/ áni łie im dziwuiemy/ widząc łzczyrość ich *CzechRozm* A5v; *KochPs* 166; Iáko tedy łkoro w łpráwy Apolťolłkie póřrzy oko pobożne/ y przypátrzy łię rzeczám w nich zołobná o Iezuśie Chriťuśie opifánym/ toź też w nich naydźie/ co y w łtárym Tełťámenie *CzechEp* 308; rozłáły łię ná łwiat Chrześiáńłki bluznierłtwá przed tym niełłtycháne/ przeciw Bogu w Troycy iedynemu: ktorego łmieiá zwác (záłłon Boże łwoie y inłze pobożne wły) Cerberem płem piekielnym *PowodPr* 33; Czekánie odkupienia tych cíáł náłznych niech nam cíełźskie nie będzie [...]: czekaymy iednák napráwy. dułżá przedłię pobożna/ ma łwoiey zapłáte/ y dobre łniádánie mieć moźe nim ten obiád nádeyđie. *SkarKaz* 205b.

α. *W funkcji rzeczownika* (79) : Otuchá wżytkim pobożnym iż ich Pan z miłolierđzya łwe⁸⁰ nie opulźcza *LubPs* V3v marg, Y5v; *Leop Ps* 85 arg, 130 arg; *BibRadz Ez* 18 arg; *BibRadz Baz ktv*; *KuczbKat* 60; *RejZwierc* B3, [193]v; *RejPosWstaw* [21²]v [2 r.], [143³]v; *BudBib* c3, *Ps* 149/1, 5; *CzechRozm* 183v, 185v; *PapřPan* C; Z włť poboźnego łzczera mądrość płynie/ A ięzyk prawdá między ludźmi łłynie *KochPs* 54, 48, 211; Skarb poboźne⁸⁰ ielť Chryťus/ y tá drogá ktora nabliźłza ielť do niego *SkarŻyw* 16, A2; *CzechEp* 36, 44, 58, 92, 96 (17); *WisznTr* 21, 32; *Phil* Q2; *GrabowSet* G2; *WujNT* 2.*Petr* 2/9, Ccccc; *SkarKaz* 514a marg; *SkarKazSej* 695b, 701a.

pobożny czyj [= Boga] (4): Bo Iehowá lubi łáđ/ á nie opulźcza pobożnych łwych/ wiecznie ich łtrzeźe. *BudBib Ps* 36/28, *Ps* 115/15[14], 148/14, 149/9.

W charakterystycznych połączeniach: każdy pobożny (18), *wszyscy (wszytcy)* (5), *żaden* (2).

W połączeniach szeregowych (4): *GłabGad* O7; *LubPs* F3v marg; Bieźeli zewłżáđ do tego chrztu/ y káźdy pobożny y Bogá łię boiácy/ y grzechow odpulźczenia prágnácy: do niego łię kwápił. *SkarKaz* 514a,)(4.

W przeciwstawieniach: »pobożny ... zły (a. złościwy, a. złośliwy, a. złośnik) (8), niezbożny, (a. niepobożny, a. bezboźnik) (4), grzeszny, niewierny« [*w tym: zły i niezbożny* (1)] (13): *LubPs* F3v marg; Iáko złe dobremu łię łprzełwi/ [...] tak ielť łprzełwnym złośnik poboźnemu/ á pobożny złościwemu *BibRadz Eccli* 33/15; *SienLek* Ttt4v; Niewiernicy też wiernych pzełladuiá: bezboźnicy pobożnych trapiá/ wygániáią y morduiá *CzechRozm* 183v; *CzechEp* 368; *KochMRot* Bv; Wnieć Pánie łwá rádość/ ktora łmałż z pobożnych/ A wyrwi łwe dźieci/ z rąk ludzi niezbożnych. *GrabowSet* C4; Záwźdy pobożnych rozmáicie dołwiádcźano: á niepoboźne cícha pomłťá/ záwłźe zwyłká gonić. *LatHar* 578, 421; *WujNT* 820; *WysKaz* 8, 18.

W porównaniu (1): Miłowálem pobožného/ Iáko zdrowié fercá fwégo: Zli v mnie mieyfcá nie mieli *KochMRot* Bv.

Szeregi: »pobożny a Boga się bojący« (1): Co [o szatanie] niech káždy pobożny/ á Bogá fię fzczyrze boiący/ do fercá przypufzcza. *CzechEp* 203. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pobożny, (i) dobry« (2): Dobre/ pobożne [*bonos quidem, pios*]/ ktorzi żywot fwoy z cnotą zgodny wiedli/ wefelem nieśmiertelnym obdárzy *ModrzBaz* 136v; *CzechEp* 368. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»mądry i pobożny« (1): Vgęfzczaymy do mądrego y pobożnego: y ftopnie drzwi iego niech poćiera [...] nogá náfzá. *SkarKaz* 580a. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»poćiwy a pobożny« (1): Iákoż to [że zakon pański jest lekki] káždy poćiwy á pobożny iáfnie zeznać muśi *RejZwierc* 256.

»pobożny i wierny« [szyk 4:3] (7): *CzechRozm* 249v; *CzechEp* 153, 167, 178, 249v, 318; Tákowey fzkárádey nieprzyfstoyney mowy/ kto z wiernych/ y pobożnych bez záłości fluchác może. *NiemObr* 68; *WujNT* 820. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

b. *Wynikający z pobożności, gorliwości w przestrzeganiu nakazów bożych; będący jej wyrazem (162):* Ia thedy vdawfzy fię tym fládem z pobożney zawiści fwoiey/ [...] kazałem wydác [...] Kfięgi Bibliey/ [...] na Polfką mowę dawfzy przełóżyć *BibRadz* *2, *4v, *Ez* 18 arg; *RejAp* 34v; *RejPos* 107 marg, 179v; iż gdy fye Káplánowi fpowiadamy/ nie tylko tám porádą iego y pobożnym nápominánem bywamy rátowani *BiałKat* 378v, 48v, 358v; *RejZwierc* 76v, 176; áby [*braciszek zakonny*] y śpiewał y nieprzyaciále bił Kościołá świętego/ pobożnieyfze by tho były *Preces*/ niżli nálewác feces *BielSpr* c; *RejPosWstaw* [41³]v; tedybyfmy zaráz o wfzytkiey ich [*apostolów*] náuce/ wfługowánuiy [!] przykládziech pobożnych zwętpić/ mufieli. *CzechRozm* 191v; *KarnNap* Dv; *ModrzBaz* [38]v; *SkarŻyw* A4v, 356; *CzechEp* 35, 43; *ReszPrz* 36; *ReszHoz* 135, 139; *ReszList* 188; *PudlFr* 17; *ZawJeft* 35; Zaż wiek fkończę pierwey/ niż pobożney rády Skutek/ dufzá vyźrzy? *GrabowSet* G2v; Ziednay mi [...] pobożne z tym światem rozłáczenie/ y miłe w Pánu Bogu moim Synu twoim/ zálnienie *LatHar* 39, 102, 182, 432; Potym bárzo ná tym należy/ áby Heretycy vpornym trwániem w błędach/ pobożnych modlitw tákże obrony przeciw nieprzyaciálowi/ dáremnymi nie czynili. *PowodPr* 56, 25, 46 marg, 50, 52, 53, 56 marg, 59; *SkarKaz* 347a; *SkarKazSej* 701a; Day Pánie Boże wfzytkim ferce dobre/ głos Anielki/ wfća fzczyre/ ięzyk zbáwienny/ fprawy pobożne. *KlonWor ded* **2v.

W połączeniach szeregowych (15): *RejWiz* 75v; *RejAp* 124, 189v; *RejPos* 160v, 325v, 342v; *RejZwierc* A3, 95v, 96v, 139v, 173v; Bo ty księgi X.K. nie wabią do siebie człeká fpokoynego: [...] ále práwie od siebie iákoś náporząd gwałtem odpycháią: flowy iákimiś nie bárzo vcźciwymi/ pobożnymi y ćichymi: ktorzych fá pełne. *CzechEpPORz* *3v; z trzeźwości [...] dobre/ cnotliwe/ á wfzelákie vczyunki pobożne wynikáią. *WerGośc* 203; *LatHar* 77; *PowodPr* 46.

W wyjaśnieniach przenośni (4): Ale by też tá wiárá tylko lámá miálá ftać iáko fucha gáłáz á kwiatkow áni owocow to ieft dobrych á pobożnych fpraw nie było około niey/ tedyby też ták iáko fucha gáłás zoftác mufiálá. *RejAp* 173, 44v; Lámpy goráiące y świecące/ fąc vczyunki dobre/ á zwláfzczá miłófierne/ y obcowánie pobożne/ ktore świeći przed ludźmi. *WujNT* 108; Tyło ifkierki/

mowili Philozophowie/ cnot dobrych dáie nam náturá: [...] á gdy im wiátru y drew to iest ćwiczenia pobożnego dodáiemy: piękny z nich y wielki ogień fię wznieca. *SkarKaz* 420b.

W charakterystycznych połączeniach: pobożna(-y, -e) chęć (2), ćwiczenie, dobrodziejstwo (2), gniew (2), miłość, modlitwa, myśl, nadanie, napominanie (4), nauka, obcowanie, odprawowanie, porządek, postanowienie, postępek (3), przykład, rada (2), rozłączenie, rozmyślanie, rozstrzygnięcie, rzecz, składanie, słowo, sprawy (15), stan, sumnienie, śmierć, śpiewanie, umysł, uważanie, zasługa, zawiść, zgoda, żądanie.

Wyrażenia: »obyczaje pobożne« [szyk 3:1] (4): *RejZwierc* A3; *SkarŻyw* 209; *ActReg* 47; Bo komużeś Wáfzá Kró: M. tę Koronę Polfką/ témi ták świętými práwy/ y obyczáymi ták pobożnými ofzláchcił? *OrzJan* 96.

»uczynek (a. czynność), skutek pobożny« [szyk 9:4] (12:1): *KrowObr* 47; *BiałKat* 386; *KuczbKat* 185; iż [*Abraham*] vczyńkami pobożnými á polłufzeńftwem/ wiarę żywą y wfprowadliwiáiącą w łobie pokázował. *WujJud* 103v; *SkarJedn* 272; *SkarŻyw* 3; gdy Tefáloniceńcy [...] doználi tego/ iż nie były powieści ludzkie/ ále prawdziwe słowo Boże/ ktore też przyiáwłzy żywą wiarą: łkutki żywe y pobożne okázowali. *NiemObr* 89, 115, 116; *ReszHoz* 135; *ReszList* 145, 153; *WerGość* 203.

»pobożny(-e) żywot (a. życie)« [szyk 37:24] (61): *BielŻywGlab nlb* 15; *KromRozm II* ev; *LubPs* K2v marg, Tv marg, bb4 marg; *OrzList* e2v; *BibRadz II* 17b marg; *RejAp* 138, 189v; *RejPos* A4, 24, 72, 79 [2 r.], 325v, 336, 342; *RejZwierc* 30v, 145; *WujJud* a8, 7v, 139; *WujJudConf* 28; *RejPosWstaw* 21v, [41³]; *CzechRozm* 85v, 91v, 187v, 224, **2v, **4; *KarnNap* D3; o ktorých [żywotów świętych] czytánie y wvázánie iáką ma do pobożnego życiá pomoc/ z przodkow fię náłzych y zdoznánie pokázauie *SkarŻyw* A2, 14, 20, 107, 269, 317, 357; *NiemObr* 116; *ReszPrz* 23; *ArtKanc* A18; *LatHar* 324, 420, 559, 642 marg; Kto tedy proftą drogę żywotá pobożnego łobie obiera/ nie ná ziemię ma pátrzáć ále ná Niebo *KołakSzczeńł* Cv, A4v [2 r.], B2; *WujNT przedm* 31, s. 31, 163, 253, 337 (8); *WysKaz* 48; *SkarKaz* 119a, 421b.

Szeregi: »pobożny i (a) chrześcijański« [szyk 4:1] (5): *KuczbKat* 185; *KarnNap* D3; ANtoni Egipcyánin/ wychowány v zacnych rodzicow w pobożnym y Chrześciánłkim ćwiczeniu/ z dziećinftwá wyfokich nášienia cnot po łobie pokázował. *SkarŻyw* 55, 20; *SarnStat* 195. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»cnotliwy a (i) pobożny« [szyk 7:2] (9): *LubPs* Tv marg; *RejAp* 44v, 138; Tu fię iuz nie dáłz wwieść zá fwowolnością á zárołpułnością fwiátá tego/ gdyż wielz iż pobożny á cnotliwy żywot/ iest wielkie kochanye Páná twego. *RejPos* 79, A4, 72, 79 [2 r.]; *RejPosWstaw* 22v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.]

»dobry a (i) pobożny« (7): *KromRozm II* ev; *OrzList* e2v; *RejAp* 173; ábyś fię też ty tákież łtrzegł káżdych wymyłłow fwiátá tego/ być fię też nalepfze y napobożnieyfze widziáły *RejPos* [73]; *ReszHoz* 129; MÓdlitwy te [...] odpráwiwłzy/ miey ná to pilne oko/ ábyś w iákim dobrym y pobożnym rozmyślániu záłnął *LatHar* 73; *VotSzl* B2. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»pobożny a miłosierny« (1): O iáko dáleko słuźnieyfza rzecz/ ábychmy pobożnym á miłosiernym łkładániem [*pia collatione*] dáwáli ráunek tym/ ktorzi známi łą *ModrzBaz* [38]v.

»pocziwy (a. uczciwy) a (i) pobożny« [szyk 6:4] (10): *BielŻywGlab n1b* 15; *KromRozm III* Lv; *Iob* przypomina szczęście łwe y życie/ y wżytki łwe pocziwe y pobożne łprawy. *BibRadz Iob* 29 arg; *RejPos* 336; *BiałKat* 376; *RejZwierc* 4v, 41, 145, 198v; Ktemu z młodych lat nauczą łe pożądlwości cieleńnych powciąęgąć y hámować/ co łest początkiem pobożnego á vcziwego żywotá. *RejPosWstaw* [41³]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 12 r.]

»słuszny, (a, i) pobożny« [szyk 3:1] (4): *Pietas vel fidei devotio*, pobożność, pobożna, słuszná rzecz *BartBydg* 115; *RejPosWstaw* 41v; *SkarŻyw* 320; *WerKaz* 302.

»sprawiedliwy i pobożny« (1): Niepokłáda zbáwienia náłzego w zasługách vczynkow náłzych/ ále iáwnemi znáki okázuie żywot łpráwiedliwy y pobożny/ ktory miánowicie w miłóci náleży *BibRadz II* 17b marg. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»stateczny a pobożny« (1): Niech będye vcziwa powieść twoiá/ łtáteczne á pobożne łpiewanie twoye *RejPosWstaw* [110³]v.

»święty (a. świętobliwy) a (i) pobożny« [szyk 9:1] (10): *LubPs* E3v marg; będę [...] poświęcał cię y pobudzał/ ku modlitwom/ [...] y ku innym łwiętych/ y pobożnym vtzynkom y cnotom. *KrowObr* 47; *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 224; *SkarŻyw* 3; *NiemObr* 116 [2 r.]; *ReszPrz* 23; Świętey y pobożney śmierci życź/ życź końcá Coćby łię łpodoła! [...] Day/ bym pierwey ciáłem był krwią twá poiony/ Y oleiem łwiętych dołtoynie łpráwiony. *GrabowSet* Q2; *WujNT* 63.

Iron. (1): O Huśie przelátem ná łwiadectwie y łentencyey Conłtánckiego Concilium/ że łpráwiedliwie zá Heretyká był ofádzon/ y łpalon. A o Kálwinowym żywocie łwiętych á pobożnym názey powiemy. *WujJud* 7v.

W przen (4) : Ták łye ludzie vnofzá łczęścíem/ że niémogá W pobożnych drogách Páńskich łtác oboiá nogá. *ZawJeft* 5.

Wyrażenie: »pobożnym, z pobożnym sercem« (2:1): *GrzegRóżn* [O2]v; A tyć łá Chrześcíjáníkie łprawy/ ábyłmy łzli do Kościoła Bożego/ y tám łczyrym á pobożnym łercem pilno Młzey náłświęłzey łlucháli *KuczbKat* 300; iż człowiek poćciwy ma z ochotną myłlá á z wełóym á s pobożnym łercem wżywác dárow Páńskich/ dziekuiąc mu zá to. *RejZwierc* 74.

c. *Związany z kultem religijnym; odpowiadający doktrynie wiary* (31) : Iezus oblicźnie będytż ná łwadźbie máńzellskié/ vkázál ijż máńzelltwo łest łtádło pobożne *OpecŻyw* 41v; thylko o tych Mnichách dziełeyłzego wieku będę mowíł/ [...] ktorzy áni ná pułtzy ołobno nie mięłłkáią/ áni łię wżadney náuce pobożney ćwitzą/ łedno tylko łukniámi/ y golenim głow/ od inłzych ludzi łię odmieniáią *KrowObr* 133v, 132v; Gdzie w tey tho nie ledá łprawie [przeládzie Biblii]/ tych dobrych á cnych ludzi vmieiętnóć/ wiárá/ y pilność/ ták pobożney pracey łch iáwnie dołyc łest łię pokazáłá *BibRadz* *2v; *BielKron* 36v; *Sacrum est ritus*, Pobożny/ chwalebny obchód áłbo obyczay. *Mącz* 363a; *RejAp* 114v; Gdyż łest zakon wdowi/ máłżeńłki/ y pánieńłki/ á káždy łest w opiece Páńłkiey/ kto go pocziwie wedle woley Páńłkiey wżywa/ á włzákoź ná pobożneyłzy máłżeńłki. *RejPos* 44v, 175v; A gdyż óni [apostolowie] ku czi y ku chwale Páńłkiey [...] obrzádky pobożne połtánáwiác będy *BiałKat* 136, 136; *RejZwierc* 46v; *WujJudConf* 18v, 118v; Dayże to Pánie Boże [...] áby zá tákim pobożnym wychowániem dzyatek krołstwo Syná twego [...] pomnożone á rozłzyrzone po włzem okręgu łwiátá być mogłó *RejPosWstaw* 42; Bo á coź to inłzego łest/ [...] praw połpolitych y

ładów zacność niżczyć: pobożney przeciw Bogu powinności [*religioni Dei immortalis*] niepobożnie á hárdzie vblizenie czynić? *ModrzBaz* 63v; Ale porządek/ y ozdoba rzeczy Nieták zá sobá ciągną wzrok człowieczy/ Iáko pobożny zakón páńki Inadnie Dużę náwraca *KochPs* 27; *SkarŻyw* 456; ábyfmy wżytko co czynimy/ w imię P. IEzufeowe czynili; y cokolwiek iest pobożnego/ y pochwalenia godnego/ o tym myślili *LatHar* 56; *SiebRozmyśl* G3; Ieśli co duchowieństwu zbywa/ [...] niech sie pierwey opátrzą vbodzy/ y mieyscá pobożne niedoítátnie *PowodPr* 60, 49.

W połączeniu szeregowym (1): A poítánowiecie iego żadne pocźciwíże/ przyśtoynieysze/ áni pobożnieysze być nie może/ iedno sobie wziąć żonkę pocźciwą *RejZwierc* 30v.

W charakterystycznych połączeniach: pobożne(-y, -a) akta, ceremonija, cnota, kazanie, miejsce (2), nauka, obchod, obrządek (2), obyczaj, podobieństwo, posłuszeństwo, postanowienie, potrzeba, powność (2), praca, rzecz, sąd (2), sprawa (2), stadło, stan (2), śpiewanie, wychowanie, zakon (2).

Szeregi: »cnotliwy a pobożny« (1): Abyś dawał/ iáko on też hoynie káždemu dawać raczy: y inemi podobieństwu cnotliwemi á pobożnemi ábyś sie przypodobniał kędybyś mógł ku świętym íprawam iego. *RejPos* 171.

»pobożny i święty« [*szyk 1:1*] (2): *SkarJedn* 289; á Kościelne śpiewanie (ktore sie trzemá ięzykami/ Zydowski/ Greckim/ y Lácińskim [...] przy Mízey s. odpráwie) áza nie święte y nie pobożne iest? *LatHar* 78.

»pobożny i uczciwy« (1): Gdyż to co sie do Ceremonij/ Sądow/ y obyczáiow pobożnych y wćiwych ściąga/ doítáteczniey iest w nowym Teítámenie niż w zakonie wyráżono *CzechRozm* 96v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pobożny i zbawienny« (1): Niemáż [*pienędzy*] ná kościoły/ ná vbogie y nędzne poddáne/ y ná ine potrzeby pobożne y zbawienne. wżytko ná zbytkách y íprofnych vtrátách ginie *SkarKazSej* 705a.

Iron. (1): iż w świętá tego íkázonego krześciáństwą/ wżycy oni Dyabli co sie byli pokryli/ zlatáią sie ná ták nie hámowne zbytki/ ktore sie w świętá naywięcey dzieią. Nuż Iármárki/ tárghi/ háńdle/ y pośpolite vgody ábo íprawy/ á kiedy czętśze iáko w świętá? (*marg*) Iármárki/ tárghi/ łady y ákty pośpolite w świętá iáko pobożne. [...] (-) *PowodPr* 52.

W przén (1) : Błogolláwionemu Sylweftrowi/ y wżyfthkim potomkom iego [...] dawamy páłac pánowánie [*tj. władzę*] nászego pobożny/ y koronę z głowy názey. *KrowObr* 27.

2. *Sprawiedliwy, uczciwy, przyzwoity; pius Mącz, Cn; aequus, iustificus Mącz* (92) : Tám więc lew ośłowi mowił/ Aby obłow dobrze dzielił. Ośiel iáko mąż pobożny/ Ná trzech położył dział rowny *BierEz* K4; 179b; ktorą robotę gośpodarz ták ma ízáfowác/ coby Kmiotkow nie zubożył/ á ku więtśzemu pożytku co rok przywoźził. bo to może pośpołu ítać/ v pilnego á pobożnego gośpodarzá. *GostGosp* 6; *KołakSzczęśl* [D]v; tedy też y oni według wítawy/ niechby koniecznie wżytko zaráz pláćili: [...] według dawnego y pobożnego/ choć Pogáńskiego Cefárzá Aurelianá/ *edictum* *VotSzl* E3.

pobożny ku komu (2): Pius in parentes, Pobożny ku rodzicóm/ álbo myłuyący rodzice. *Mącz* 301c, 301c.

pobożny przeciwko komu (1): AEquo homine uti, Pobożnym go znác przeciwko sobie. *Mącz* 510.

W połączeniu szeregowym (1): puścił sie dáley do tego mieyscá gdzie zowá Kurtaná/ gdzie thám nálażł lud nági ále pobożny/ cichy íprawiedliwy/ wierny *BielKron* 443v.

W charakterystycznych połączeniach: pobożny(-i) cesarz, człek (lud(zie)) (5), gospodarz, kr (3), mąż (2), monarcha, przelożony, sprawca.

Wyrażenie: »pobożny sędzia« [szyk 4:1] (5): Ty iuľz pobożny Sędzia/ pobożnie roľładzay A plewy od pľzenice/ obácznie odpędzay GrzegŚm [A2], ktv; RejZwierc 71v; CzechEp 6, 55.

Szeregi: »pobożny, (i) sprawiedliwy« (2): CzechEp 6; A gdyż wáľzy Sędziowie nie pytáią lię ná ľądzie/ iáko kto żyie/ iáko pobożny/ iáko ľprawiedliwy człowiek kto ielt GórnRozm G2. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pobożny i święty« (1): Bo dáie wam P. Bog krole pobożne y święte/ ktorzy nie tylo nic tyráńľkiego nie czynią: ále y co dzień więcey prawom y przyľtoynym wolnościam wáľzym dogádzáią SkarKazSej 693a.

»pobożny a (i) uczciwy (a. poczcziwy)« (2): GórnDworz Ff8v; MA lię też o to dobry obywatel ľtáráć/ áby w rádzaniu lię go ľzczerze to co rozumie rádzieľ/ gdyż tym ľpofobem vczynek człeká pobożnego y vczćiwego wykonywa. Phil H3.

α. W funkcji rzeczownika (1) :

W przeciwstawieniu: »zły ... pobożny« (1): Dobry Sędzia ma też y ná to lię oględáć/ áby czáľu ľądow ľwych odpráwowania inľzych ľpraw przedlię nie braľ/ vważáiąc tho v ľiebie że ná mieyľcu Bożym záľiada/ ku karaniu złych/ á bronieniu niewinnych y pobożnych Phil L3.

a. Mający na względzie uczciwość, sprawiedliwość i przyzwoitość, wynikły z nich (41) : Sami [Tatarzy] nie kradną [...] / wľzakoż łupem á drapieľstwem z ludzi poľtronnych żyć za chwałę ľobie maią y rzecz pobożną [periucundum et deificum est apud eos]. MiechGlab 23; Diar 44; gdyż ielt iáwne *Anatema*, to ielt kłátw Boża nád nim/ ktora nie dopuści nam wkroczyć ná tym Seymie w żadną rzecz pobożną/ á nam pożyteczną OrzRozm Bv; Aurea secula, Szczęľliwy/ á pobożny wiek. Mącz 21c; BielSat D4v; Iákoż tho walkę pobożną zwáć máią/ Dla ktorey ľzy lię ludzkie wylewáią. RejZwierc 228, 54v, 103, 140v, 262, 245v; BielSpr b4v; Zwyczaj dobry á ktemu pobożna vľtáwá Wywrociły niecnotę/ iz chybiáľá práwá. ModrzBaz 5; Kroľu/ możeľz mi wierzyć/ że zá lat dawnieyľzych Y ludzie obyczáiw byli pobożnieyľzych. Nie były takie lichwy/ áni waśni takie/ Rychley mierność/ y cnoty kwitnęły wľzelákie KochDryas A2v; Ten Edgárdus w pobożnym pánowaniu ľwym/ wybáwiľ zwygnánia ś. Dunľtaná SkarŻyw 509, [223], 498; StryjKron 180; BielRozm 32; to tám wľzyľtko wyrozumiawľzy/ y vważywľzy/ czymby dobrego robotniká nie obciáżaľ [...] / tego czáľu ľwego Goľpodarz/ Vrzędnik/ włodarz/ ma z pobożnym rozľądkiem dogľdáć. GostGosp 36; GórnTroas 52; iz człowieka krześciánľkiego/ nie ieno grzechu niémáľz zábić/ ále zgoľá oľzukać [...] ielt rzecz Turkowi bárzo pobożna. OrzJan 104; SkarKazSej 660a, 691b; SapEpit A2v.

W połączeniach szeregowych (7): przedlię każdy ľtan/ gdyż iákożkolwiek záchowa powinność swoię poczcziwá/ pobożną/ pomierná/ [...] iednoľtáyne przywileie ma od Páná ľwego nádáne RejZwierc 51v, 51, 60v, 65, 85, 94, 134v.

W przeciwstawieniach: »pobożny ... nieznośny, winny« (2): Aż dnia onegdajszego przysľi sá ku nam niektorzy IchM z Rady Koronnej imieniem WKM kartę niejaká tczác i ktora wiecej nieznośnieyľzych anzi pobożnieyľzych rzeczy w sobie miała Diar 87; Mącz 33b.

W charakterystycznych połączeniach: pobożne(-y, -a) gwałcenie, napominanie, nauka, obyczaj, panowanie (3), pokój, powinność, prawo, przykład, przypowieść, rada, rozsądek, rzecz (6), sprawa (3), ustawa (2), walka, wiek.

Wyrażenia: »pobożny sąd« (1): Sędzia też pobożny nie iedno łobie dobry/ ále y owym dobry co iego pobożnego łądu potrzebią. RejZwierc 71v.

»pobożny żywot(ek)« = candida vita Mącz [szyk 8:1] (9): Immigrare in ingenium suum, [...] Wprowadzić łie w łwoy vmysł. To yełt łam łiebie vznác/ á począc wieść żywot pobożnieyfy. Mącz 221a, 33b; gdy też iuż wważyłz żywotek łwoy pobożny/ ná którym cie kolwiek Pan thwoy połthánowić będzie raczył/ nie bądźże onym łkrzętnym á fráłownym gołpodarzem/ co iáko mnich w Częłtochowej chodząc włzytko dyabły wygania. RejZwierc 106v, 51, 60v, 65, 85, 94, 134v.

Szeregi: »cnotliwy a pobożny« (1): Rádłzey łie łtáray iuż biejąc ku kryłowi łwemu [...] ižbyś łtąd zołtháwił po łobie nie groby/ nie herby/ ále cnothliwe á pobożne łpráwy łwoie RejZwierc 161v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»dobry a pobożny« (1): tego ia chcę rozumieć/ który by godzien był/ być Krolem: to ielł łtárożytnego domu páná/ [...] wypráwionego/ y wyćwiczonego w dobrych á pobożnych náukach/ y obyczáiach. GórńDworz Gg4. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pobożny i mądry« (1): Nie wąpię/ iż W.K.M. ná moię grzechy niedołkonáłá ná tym wrzędzie łłuzbę pomnieć nie będziełz/ [...] á łwoim pobożnym y mądrym pánowánim włzytki poddáne łwoie/ [...] ćielzyć nie zániecház. SkarKaz)(4v.

»sprawiedliwy i pobożny« (1): Candida vita, Niewinny ále łpráwiedliwy y pobożny żywot. Mącz 33b.

Iron. (1): Iákož ći co v gránic máią łobie tułzyć/ O tákiey miłołierney á pobożney łpráwie/ Gdy ie ielłcze połupią ná zieloney trawie. RejZwierc 251.

b. Uczciwie nabyty, posiadany zgodnie z prawem, nie przynoszący nikomu krzywdy (30) : Iednak na to [picie] kołzt rowny Kupiłz za pieniądż drobny łłcie za zysk pobożny Quatereczka. LudWieś B5; Aby fáłłz á ołzukánie w niwczem nie było: Aby między włzythkimi łpráwiedliwa robotá/ y pobożne przedawánie było. GroicPorz f4; A tu Pan Kryłtus y Páweł Święty nie zákázuielł łtáránia pobożnego/ ktore z wiáry pochodzi/ według onych łlow Páńłkich/ w poćie będziełz vżywał chlebá twego KrowObr 226v; RejAp 152; á káźde zebránie pobożne twoie/ iuż ielł w opiece iego [Boga]. RejPos 110, 43, 163 marg, 326, 327v; Iáko pocćiwy człowiek iuż w łłuznych łpráwach połtánowiony/ pomiernego á pobożnego gołpodárłtwá łwego ma rołtropnie vzywác. RejZwierc Bv; Abowiem dobre mienie/ á chocia y bogácztwo pobożne/ trudnoć to złym názywác/ boć tho łą dáry Boże RejZwierc 69; thymći [dobrym] iedno [...] ziemia hoyne á pobożne pożytki rozdawa. RejZwierc 132v, 30v, 48v, 78, 106, 108v, 111v; ModrzBaz 9v; CzechEp 58; KochSob 69; GostGosp 155; CiekPotr 24.

W połączeniach szeregowych (3): áby łtáránie twoie á káźda praca twoiá byłá pocćiwa/ pobożna/ cnotliwa/ łpráwiedliwa/ bogoboyna/ włtydliwa/ bez vłczypku á bez vćiłku/ á bez vdręczenia bliźniego thwoiego RejPos 325v, [219]; Ażaby nie lepiej pobożnej/ pomierney/ poćiwey/ á nie ožárłey biełiády y krotofile vżyć? á to ná co poćiwlłzego obroćić co ma być ná łprołne zbytki obrocono. RejZwierc 59v.

W charakterystycznych połączeniach: *pobożna(-y, -e) biesiada, bogactwo (3), dochod gospodarstwo (3), lichwa, nabycie, postanowienie, potrzeba, pożytek (2), praca (2), przedawanie, robotka, rzecz, staranie (6), zbior, zebranie, zysk, żywność.*

Szeregi: »pobożny, dobry« (1): In meliore causa esse, Pobożnieyfzą/ lepszą rzecz mieć. *Mącz* 214c.

»pobożny a poczciwy« [szyk 1:1] (2): Azałz to nie rołkołzna drogą vzywác pobożney á poczciwey pracy łwoiey/ á dufác Pánu łwemu *RejAp* 189; *RejPos* 43. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»sprawiedliwy a pobożny« (1): iż iáłmużná oštátki grzechów zgładza: gdy zmiłości Chrześciáńkiewy pochodzi: á nie idzie z łupów ludzi vbogich [...]: ále z łpráwiedliwego á pobożného dochodu/ áłbo pracy. *BiałKat* 171. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

c. *Nie przynoszący straty piéniężnej; korzystny (3)* : Abowiem nakłády przed Práwem/ od zapifów/ [...] y od innych łpraw Sądowych/ rowną á pobożną zámierzoną płácą odpráwi. *GroicPorz* e4v; Aczci ná ty Pręty robotá pobożna y łpora/ ieno ktoby iéy nie rozumiał [...]/ prędko łye łam ołzuka. Ale ktoby práwie dobrze wyrozumiał dobra iest *Strum* F3; Ano włzędzie pobożna práwie taność [!] zgáłłá. *BielRozm* 10.

Synonimy: **1.** *bogobojny, cnotliwy, poczciwy, święty, wierny; 2. dobry, słuszny, sprawiedliwy, uczciwy; c. korzystny, pożyteczny.*

Cf **NIEPOBOŻNY**

EW, AL